

LÜHIDALT

Tatu Vaaskivi. Maarjamaa. Koostanud, tõlkinud, kommenteerinud ja järelsõna kirjutanud Ants Paikre. Loomingu Raamatukogu, nr 4–5. Tallinn: Kultuurileht, 2013. 83 lk.

Noorelt surnud soome literaadi mälestused 1937. aastal Eestis veedetud suvest. Raamatut tasub lugeda juba sellepärast, et turgutada närtsima kipuvat patriotismi – nii kaunilt ja muinasjutuliselt pajatab romantilise meelelaadiga kirjutaja pisikesest naabermaast, ennekõike Tartust ja sealsetest elanikest. Kuivõrd kirjandusgeograafia on vähemalt teatud ringkondades moodi läinud, võiks huviline ka Vaaskivi raamatuga mööda linna ringi jalutada ja mainitud kirjanduslikud või ajaloolised paigad üles otsida. Miljöökirjeldused on kaasahaaravad ning püsiva Tartu ja Tallinna vastasseisu valguses on eriti tore lugeda, kuidas soomlane mõlema linna kohta ühte viisi ütleb: „Leidub paikkondi ja maanurki, mis mõjuvad tänapäevaelus kummaliselt ebareaalsetena, sest nende tegelik ajavorm on imperfekt: „Oli kord ...” Nüüdisinimese ajaliku elukeskkonnana on need kuidagi puudulikud ja võltsid” (lk 9). Kui selline eksotiseerimine aga kohalikku haavama peaks, võib lohutust leida kindlast väitest: „Eks ole Tartu juba Euroopa” (lk 55); paar lehekülge hiljem märgitakse, et ka inglise keelt kõnelevad siin kõik „nii mis ludin”, nii et oma puuduliku keeleoskuse pärast võib lausa piinlik hakata.

Eraldi tuleb ära märkida koostaja Ants Paikre põhjalik töö. Väga meeldiv, et joonealuste märkuste ja kommentaaride kultuur veel elujõulisena püsib: eriti suureks abiks on see peas Tartu linnaruumi kaardistamisel. Siin-seal on ehk pisut ka liiale mindud (näiteks põhjalik seletus fossiilide ajaloo ja leidumise kohta lk 28), aga igal juhul on seda tüüpi väljaande puhul parem märkus-

tega liialdada kui koonerdada. Informatiivne on ka järelsõna, kust muuhulgas saab teada, et Vaaskivi ei viibinud Eesti-reisil tegelikult mitte üksi, vaid koos tulevase abikaasa, luuletaja Elina Vaaraga, pidas aga vajalikuks seda varjata nii avalikkusele mõeldud reisivestetes kui ka sugulastele mõeldud kirjades. Ju on seegi tõsiasi Eesti-kogemusele romantilist värvi lisanud.

Hella Wuolijoki. Dr. Lucius ja Luuletaja. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2013. 92 lk.

Jüri Talvet on leidnud Eesti Teatri ja Muusikamuuseumist Hella Wuolijoe seni avaldamata eestikeelse näidendi „Dr. Lucius ja Luuletaja” käsikirja ja publitseerinud selle koos põhjaliku saatesõnaga. Wuolijoe uuriija Oskar Kruus arvas millegipärast, et näidendi Eestisse saadetud tekst on läinud kaduma – see pole siiski nii. Näidend ei ole ka nii halb, kui seda on iseloomustanud Oskar Kruus (ilmetu intriigi arendus ja dialoog) ja Kruusi sõnul väidetavalt kirjaniku sekretär Valve Saretok (rämps, jõuetu, hingetu jama).

Näidend mängib kultuuriloolistel allusioonidel. Luuletajas pole raske ära tunda Juhan Liivi ja dr Luciuses tema arsti Juhan Luigat. Näidendi tegevus on valdavalt realistlik, lausa niskamäelik. Põhiprobleemiks on üsna maine suhtekolmnurk Luuletaja, välismaalt õpingutelt koju saabunud neiu Eia ja dr Lucius vahel. Lisaks ironiseerimist eesti alles sündiva kodanluse labasuse ja tõusiklikkuse aadressil. Kui dr Lucius samastub näidendis nii oma nime kui ka hingelaadi poolest Luciferiga, siis Luuletajal on ühisjooni Kristusega. Esimese kahe vaatuse üldjoontes realistliku näidendi maised suhted lõhub näidendi lõpus Luuletaja viimane etteaste kahe kaaslaste, Käkimäe käo ja Varju saatel.

Wuolijoki kohaldas näidendi hiljem ka soomekeelseks, see avaldati ja lavastati pealkirja „Kuningas õuenarrina” („Kuningas hovinarrina”) all Helsingis 1945. aastal. Tegevus on seal viidud Soome oludesse ja Luuletaja kujusse on lisatud Eino Leino jooni. Kuid lavastus ei olnud edukas ja näidend vajus unustusse.

Igatahes tuleb tunnustada Jüri Talvetit kirjandusloolise teksti publitseerimise ja kommenteerimise eest; samas siiski kahetseda, et see tekst oma kirjutamise ajal trükkimata jäi ja lavale ei jõudnud.

Regina. Kirjanduslik meelelahutus. 1–5/2013. Tallinn: Modern Office.

Meie päevil jätkab Soome silla ehitamist 2013. aasta algul ilmuma hakanud ajakiri Regina, mis tituleerib end juhtkirjas „kirjanduslikuks ajaviiteajakirjaks” ja koosneb isikulugudest, kolumnitest, raamatututvustustest ja novellidest. Regina on nimelt ositi tõlkeline ajakiri, mille peatoimetaja on soomlane, ja Soomes ilmub samanimeline sõsarväljaanne. Kui meenutada kohalike ettevõtjate Muusa ja Lugu lühikest eluiga (vastavalt 2007–2008 ja 2009–2011), siis võib-olla osutubki just selline sõsarlus elujõulisemaks võimaluseks kirjandust ja meelelahutust lõimida.

Oieti on Eesti Regina senise viie numbriga jooksul muutunud kõvasti rahvuslikumaks ja iseseisvamaks. Esimeses numbris olid teemalt Eesti-kesksed ainult isikulugu Maarja Kangrost ja Jan Kausi romaani „Kõju” arvustus, lisaks üks Kausi novell „Kuidas portreerida elu”, mis oli Vikerkaares (9/2012) juba ilmunud. Seevastu seni viimases, viiendas numbris esinevad Kätlin Kaldmaa, Andrei Hvostov, Ave Alavainu, Karl Martin Sinijärv ja teisedki. Tõsi, Soome lugejale neid ei tutvustata: sealse numbrisiisu on täiesti erinev, kaanepersoniks on Kaldmaa asemel suhtekirjanik Miina Supinen ja ka teised lood tutvustavad

siinkandis üsna tundmatuid soomlasi Eva Louhivuorit, Antti Tuomaineni, Maarja Päivineni jt. Ühine on ka lugu Hollywoodi režissööril Philip Kaufmanil, ent Eesti poolt paistab Soome silla olevat ületanud üksnes Tuuli Roosma oma kolumniga.

Sisult on ajakiri üllatav ega ole ka. Regina portreeringud on üsnagi tavalised elustiililood, sõbralikus toonis ja leebelt uudisjanused, lihtsalt peategelasteks on süstemaatiliselt võetud kirjanikud või kirjandusinimesed. Raamatututvustused on tõesti pigem tutvustused kui arvustused, aga sealjuures kaunis asjalikud, päris hea materjalivalikuga ega mitte ülearu ülistavad. Kolumnid kõnelevad lugemisest ja kirjutamisest, „naisteka”-formaati rõhutavad lugejakirjad. Ent omaette teema on ajakirja sabas avaldatavad, peamiselt soome algupärased novellid. Need on kirjutatud võistluse korras teemadele „Elu pöördepunkt”, „Luukere kapis” ja „Andumine” ning kui mõni erand välja arvata, on need ülekaalukalt suhte- ja armastuslood, sageli puhterootilised või pornograafilised jutud ilma kõrvaliste „kirjanduslike taotlusteta”. Ajakiri ise rõhutab juba esimeses numbris, et „siivutu tekst ei ohusta enam kirjutaja kombelisust” (lk 47), aga sellest hoolimata on kahju, kui kirjanduslik meelelahutus ainult niisugust asja saab tähendada. Samas kuulutati novellivõistlus viimases numbris lõppenuks, nii et võib huviga ootama jääda, mis saab Reginast edasi.

Jaan Kross and Russian Culture. Acta Slavonica Estonica II. Works on Russian and Slavic Philology VIII. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2012. 255 lk.

Tartu Ülikooli vene keele õppetooli teadlased on viimastel aastatel tähelepanuväärselt palju tegelnud Jaan Krossi loominguga süvauurimisega. Sellest annavad tunnistust ka mitmed Keele ja

Kirjanduse veergudel viimastel aastatel ilmunud artiklid, kus vaatluse all on peamiselt Krossi teoste vene kultuuri ja ajalooa seotud probleemid. On olnud hariv ja huvitav lugeda, mida hindavad Krossi teostes vene teadlased, mida nad oluliseks peavad, milliseid seoseid esile tõstavad.

Käesoleva kogumiku vahendusel jõuavad need artiklid ingliskeelsetena ka rahvusvahelise lugejani.

Kogumiku esimene osa on pühendatud Jaan Krossi ajaloolisele proosale ja selles käsitlevad Ljubov Kisseljova, Lea Pild ja Timur Guzairov kuues artiklis tema romaane „Keisri hull”, „Professor Martensi ärasõit”, novelle „Michelsoni immatrikuleerimine”, „Kolmandad mäed” ja näidendit „Doktor Karelli raske öö”.

Kogumiku teine osa käsitleb Krossi tõlkeid vene kirjandusest. Tatjana Stepaniščeva on üksikasjalikult analüüsinud Jaan Krossi tõlkeid mitmest David Samoilovi luuletusest, Dmitri Ivanov ja Maria Tamm aga Aleksandr Gribojedovi komöödia „Häda mõistuse pärast”

kahte tõlget. 1945. aastal ilmus Jaan Kärneri bukvalistlik ja tuim eestindus. 1960. aastate algul tellis Vanemuise teater Jaan Krossilt uue tõlke. Nii Samoilovi tõlgete kui ka Gribojedovi näidendi puhul rõhutavad autorid Krossi loomingulist lähenemist tõlkimisele. Ta ei tõlgi mitte sõnu ja ridu, vaid mõtet ja nii on näiteks Samoilovi luuletus „Majamuuseum” omandanud palju laiema tähenduse. Samuti ei ole ta Gribojedovi komöödia tõlget koormanud omaaegsete, praeguseks arusaamatute reaaliatega, vaid püüdnud säilitada näidendi mõtet.

Raamatu kolmandas osas on professor Ljubov Kisseljova avaldanud Puškini maja (Vene kirjanduse instituut) käsikirjade osakonnast leitud Johann Köleri autobiograafia. See on 1882. ja 1886. aastal ajakirjas Russkaja Starina avaldatud teksti käsikirjaline ja täielikum variant, mis sisaldab rohkesti väärtuslikku informatsiooni kunstniku kohta. Kölerini jõudis professor Kisseljova just Jaan Krossi uurides.